

ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΓΕΩΡΓ. ΛΑΜΠΕΛΕΤ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ

Γλωσσολόγοι, επιστήμονες, λόγιοι, ποιηταί, ἐμελείησαν ὡς τώρα τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα ἀπὸ τὶς διαφορὰς ἀπόψεις, ποὺ παρουσάζει. Κανείς, ὅμως δὲν τὸ ἐμελείησε ἀκίμα ἀπὸ τὴ μουσικὴν τοῦ ἄποψι ποῦ, ὑπάρχει καὶ αὐτὴ καὶ δὲν ἔχει λιγώτερον ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὶς ἄλλες. Τὴν ἀπὸ ψιν αὐτὴ θὰ ἀποπειραθῶ νὰ μελετήσω ἐγὼ χωρὶς νὰ ἔχω τὴν ἀξίωσιν, ὅτι θὰ κρίνω τὰ πράγματα μὲ τὸν γνώμονα ἐνὶς γλωσσολόγου (δὲν εἶμαι διόλου τέτοιος), ἀλλ' ἀπλῶς θὰ τὰ κρίνω μὲ τὸ πνεῦμα ἐνὸς διανοομένου, ποῦ μὲ ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρακολούθησεν ὡς τώρα τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα καὶ ἐπρόσεξε σ' αὐτό, καὶ ποῦ ἔτυχεν ἀκόμα νὰ κατέχη καὶ μίαν ἄλλην γλῶσσαν ποῦ συγγενεῦει μὲ τὴ μιλητὴν—ἐννοῶ τὴ μουσικὴν—ἢ γνώσις τῆς ὁποίας εἰμπορεῖ νὰ διευκολύνῃ στὴν ἔρευνά του τὸν μελετητὴ, ποῦ ἔχει γιὰ σκοπὸ νὰ διεισδύσῃ στὸ πνεῦμα τῶν νόμων στοὺς ὁποίους στηρίζει τὴν ὑπαρξί της ἢ μιλητὴ γλῶσσαν.

Ἀρχίζοντας τὴ μικρὴ μου αὐτὴ μελέτη δὲν μοῦ εἶνε δυνατόν νὰ ἀποφύγω ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναφέρω τὴν κοινοτοπίαν, ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν εἶνε μόνον ἓνα ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖον πραγματοποιεῖται ἡ συνεννόησις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀλλ' εἶνε καὶ ἓνα μέσον μὲ τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται ἓνας στενότερος ψυχικὸς δεσμός στὶς ἀναμεταξύ τους σχέσεις. Γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὅμως ὁ στενότερος αὐτὸς δεσμός δὲν ἀρκεῖ βέβαια νὰ εἶνε ἡ γλῶσσα μόνον ἓνα ψυχρὸ μέσον συνεννόησεως, τὰ δὲ λόγια νὰ εἶνε μόνον ξερὰ σύμβολα ἰδεῶν καὶ πραγμάτων, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐκδηλωθῇ στὴν ὁμιλίαν καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐκφραστικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀπα-

ραίτητο νὰ συναντᾶται σ' αὐτὴν, καὶ τὸ ὁποῖον τῆς δίνει ζωὴ καὶ δύναμι.

Ἄν τὰ λόγια ἦσαν μόνον ἓνα ξερὸ σύμβολον ἰδεῶν κτλ. καὶ τίποτε ἄλλο, τότε ἓνας νέος λαός, ἐθριασμένος στὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς του θὰ εἰμποροῦσε, ἂν ἤθελε, νὰ δημιουργήσῃ μιὰ νέα γλῶσσαν μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο. Θὰ ἐμαζώνοντο σ' ἓνα εἶδος Ἀκαδημίας μερικοὶ ἄνθρωποι καὶ θὰ ἀπεφασίζαν π. χ. τὴν ἐννοια τῆς λέξεως μητέρα καὶ τὴν ἐσυμβόλιζαν μὲ τὴ συλλαβὴ Χι καὶ ἐκείνη τοῦ πατέρα μὲ τὴ συλλαβὴ Ψι, θὰ ἔκαναν δὲ γνωστὴ καὶ στοὺς ἄλλους τὴν ἀπόφασί τους αὐτῇ. Θὰ εἴτεραν ἔτσι ὅλοι ἀπὸ τὴν ὥραν ἐκείνην ὅτι Χι σημαίνει μητέρα καὶ ὅτι Ψι σημαίνει πατέρα καὶ θὰ μεταχειρίζοντο στὴν ὁμιλίαν τους τὶς λέξεις αὐτές, ὅταν θὰ τὸ ἀπαιτοῦσε στὴν ζωὴν ἡ ἀνάγκη. Θὰ εἴτεραν, ναί, τοῦτο, ἀλλ' οἱ συλλαβὲς αὐτές, ἀκούομενες ἀπὸ ὅλους, θὰ ἔκαναν στὴν ψυχὴ τὴν ἰδιαν ἐντύπωσιν, ποῦ καὶ στη δική μας ψυχὴ τὸ ἀκουσμά τῶν λέξεων μητέρα καὶ πατέρα; Ὅχι βέβαια. Γίνεται ἔτσι φανερόν τὸ πόση μεγάλη σημασία ἔχει στὴ διαμόρφωσιν μιᾶς γλώσσης τὸ συναντιώμενο σ' αὐτὴν ἐκφραστικὸ στοιχεῖον, γιὰ τὴν ἡ γλῶσσαν βέβαια—ὡς καὶ παραπάνω εἶπα—δὲν ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ συμβολίσῃ μόνον ἰδέες, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκφράζῃ ἰδέες.

Φαντασθῆτε ἂν ἦταν δυνατόν νὰ μᾶς ἀνάγκαιαν ἀξάφνα ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς νὰ ἐλέγαμε π. χ. τὴ φωτιά πύρ, ὅπως τὴν ἐλέγαν οἱ ἄρχαιοι, ποῦ χωρὶς ἄλλο εἶχαν στὴ γλῶσσαν διαφορετικὴν ἀπὸ τὴ δική μας μουσικὴν αἰσθησιν. Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἐνὸς λεκτικοῦ συμβόλου μὲ τὸ ἄλλο δὲν θὰ ἐξημιῶνε διόλου τὴ συνεννόησιν μας στὴν ὁ-

μιλία μόνο θά συνέβαινε πού ἐνῶ οἱ ἀρχαῖοι, λέγοντας τή λέξι πῦρ, θά ἐδοκίμαζαν ἴσως ἀπάνω κίτω τήν ἴδια ἐντύπωσι πού δοκιμάζουμε ἑμεῖς; λέγοντας τή λέξι φωτιά, ἑμεῖς; λέγοντας τή λέξι πῦρ θά...ἐκρυνάμε, (*) τὸ δὲ αὐτὸ μετὰ θά ἐδοκίμαζαν ἀπάνω νότω τήν ἴδια αἰσθησι, πού δοκιμάζει κανεὶς ἀκούοντας μία παραφωνία, ἢ ἀκούοντας μερικoὺς ἥτους μᾶς; παληὰς καὶ περασμένης πειὰ μουσικῆς.

Γιατὶ τὸ ἔκφρασιτικὸ στοιχεῖο τῆς γλώσσας γιὰ τὸ ὁποῖον μιλάω (τὸ ὁποῖον ποι-κίλλει ἀναλόγως τῆς διαφορετικῆς ἡχο-λογίας καὶ τοῦ διαφορετικοῦ τυπικοῦ) εἶνε μία ἰδιότης πού ἔχει σχέσι μὲ τὴν αἰσθητικὴ μας ἀνίληψιν, ἢ ὁποῖα ἄλλοτε τὸ δέχεται καὶ ἄλλοτε τὸ ἀπωθεῖ (τὸ τελευταῖο τοῦτο συμβαίνει π.χ. στὴν περίπτωσι πού ἀνάφερα παραπάνω γιὰ τὴ λέξι πῦρ), παρόμοια ὅπως; σὲ μερικὲς περιστάσεις; συμβαίνει καὶ μὲ τὸ περιεχόμενον στὴ μουσικὴ ἔκφρασιτικὸ στοιχεῖο, τὸ ὁποῖον τὸ γοῦσ-το μᾶς ἄλλοτε τὸ δέχεται καὶ ἄλλοτε τὸ ἀπορροῦει.

Δεδομένου τώρα, ὅτι τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ στοιχεῖον ἔκφρασεως; σχετίζεται μὲ τὴν αἰσθητικὴν, πρέπει νὰ παραδεχθῶμε, ὅτι ἐκεῖ-νος, πού δημιουργοῦν τὴ γλῶσσα ἐμφυσῶν σ' αὐτήν καὶ ἓνα πνεῦμα τέχνης.

Καὶ πραγματικῶς; ὑπάρχει ἓνα ὅριο μέ-σα στὸ ὁποῖον μία γλῶσσα εἰσπορῇ νὰ εἶνε καὶ τέχνη, γιὰ νὰ πεισθῇ δὲ κανεὶς γι' αὐτὸ ὅ πρᾶγμα, ἀρκεῖ νὰ σκεφθῇ πόσον μεγάλη σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ γλώσσας καὶ μουσικῆς.

* Ἀς ἐξετάσουμε λίγο τὴ σχέσιν αὐτήν...

Ἡ «ἡχολογία» καὶ ἡ «μορφολογία» σὲ μία γλῶσσα ἔχουν χωρὶς ἄλλο ἓνα μουσικὸ λόγο. Καὶ πραγματικῶς, ἡ ἡχολογία τὴν ὁ-ποῖαν ὁ Ψυχρὸς ὁρίζει, ὅτι εἶνε «ὁ τρόπος, πού φροννύει ἀναμεταξὺ τους εἰς διαφοροὶ μᾶς ἥχοι», πού ἄλλοι στηρίζεται ἂν ὄχι σ' ἓνα μουσικὸν λόγο; Ἄλλω; τε ἡ ἴδια αὐτὴ λέξις «ἡχολογία» μάρτυρεῖ τὴ σχέσι, πού ἔχει μὲ τοὺς ἥχους καὶ μὲ τὴ μουσικὴ. Ἡ δὲ «μορφολογία», πού ἀφορᾷ τὸ τυπικόν, καὶ αὐτὴ δὲν φρίνεται νὰ βασί-ζεται λιγώτερο ἀπὸ τὴν ἡχολογία σ' ἓνα μουσικὸν λόγο. Γιατὶ τὸ ἄλλο εἶνε τὸ τυπικὸ μᾶς; γλώσσας παρὰ μία ὁρισμένη μορ-φολογία.

(*) Τὸ ἀνᾶφρα αὐτὸ καὶ ὁ Σ. Σταματάδης σὲ μιά μελέτη του.

σικὴ ἔκφρασις, τὴνὸ ποῖαν προσλαμβάνουν τὰ λόγια βαλμένα μέσα στὸ καλὸ πᾶν μᾶς ὁρισμένης μορφῆς;

Καὶ ὡς ἐδοξάστηκε ἡ σχέσις πού ἔχουν οἱ ἥχοι μὲ τὰ λόγια μᾶς γλώσσας, παρμένα ἀπομονωμένα καὶ ἀσύνδετα. Ὑ-πάρχει ἀκόμα καὶ ἡ βαθύτερη ἀρχιτεκτονι-κὴ σχέσις, πού συναντᾶται μεταξὺ φράσεως; καὶ περιόδου λόγου στὴ γλῶσσα καὶ φρά-σεως; καὶ περιόδου λόγου στὴ μουσικὴ. Ἀκό-μα ὑπάρχει ἡ μεγάλη ἀνολογία πού συναν-τᾶται μεταξὺ ὁμιλίας, ἢ ἀπαγγελίας, λόγου καὶ μουσικῆς μελωδίας. Γιατὶ τὸ ἄλλο εἶνε ἡ χωματισμένη ὁμιλία ἂν ὄχι ἓνα εἶδος; μελωδικῆς ἀπαγγελίας;

Σκέπτομαι τώρα, ὅτι εἰμπορεῖ νὰ μοῦ πῇ ἴσως κανεὶς, πῶς; στὴν περίστασιν αὐτὴ ἀνα-κατῶν τοῦ πνεύματος τῆς γλώσσας μὲ τὸ πνεῦ-μα τῆς λογιτεχνίας καὶ, ὅτι τὸ στοιχεῖο τέχνης γιὰ τὸ ὁποῖον ἐμίλησα παραπά-νω καὶ τὸ ὁποῖον βρίσκω, ὅτι συνδέεται μὲ τὴ δημιουργία μᾶς γλώσσας, συναντᾶται μόνο στὴ λογιτεχνία.

Δὲν μοῦ φαίνεται, ὅτι θά εἶχε τὸν τόπο της ἡ παρατήρησις αὐτή. Ὁ λαὸς ὅταν δη-μιουργεῖ τὰ λόγια του, τὴ φροσεολογία του καὶ τὰ γλωσσικά του καλὸ πᾶν, δὲν κάνει τὴ δουλειὰ αὐτὴ ἀπαθὴς καὶ ἀσυγκίνητος. Μὲ τὰ λόγια δὲν δημιουργεῖ μόνο σὺμ-βολα φυχρὰ ἰδεῶν, ἀλλ' εἶναι καὶ λίγο, ἢ πολὺ καλλιτεχνία.

Φανταζόσαστε ἴσως, ὅτι ἐκεῖνος, πού σὲ μιά στιγμὴ πόνου καὶ ἀπογνώσεως, πρῶτος αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ φωνάξῃ: «Ἀχ μάνα μου, μονοῦλα μου!» φανταζόσαστε ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ἡ φράσις αὐτὴ θὰ τοῦ ἦλθε σὲ στόμα του ἔτσι φρομαρισμένη ἐκ συμπτώσεως; ἀπλῶς καὶ ὅτι δὲν τοῦ τὴν ἐνέ-πνευσεν ὀχι μόνον ἓνας ψυχολογικὸς, ἀλλὰ καὶ ἓνας αἰσθητικὸς μουσικὸς λόγος; Καὶ ἡ μάνα, πού ἀγκαλιάζοντας τὸ ἀγαπημένο της παιδί εἶπε πρῶτῃ τὰ γλυκὰ λόγια: «Χρὸς μου ἄγγελοῦδι» ἢ «παιδί μου, γλυ-κό μου, μονακίριβό μου» παιδί; φανταζόσα-στε ἴσως, ὅτι τὴν φράσιν αὐτὴ θὰ τὴν εἶπε ὁ ἀκούοντάς μόνο σ' ἓνα αἰσθηματικὸν λόγο καὶ ὅτι σὲ μία μουσικὴ συγκίνησι; Βέβαια δὲν τὸ πιστεύω. Κίθε συλλαβὴ καὶ κάθε λέξι; στὴ γλῶσσα ἔχει ἓνα μουσικὸν λόγο καὶ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθη, ὁ τόνος δὲ καὶ ἡ ἔκφρασις ἐκείνου, πού μιλεῖ, ἢ ἀνῳφως καὶ χαμηλῶς τῆς φωνῆς του καὶ ἡ ταχύτερη

ἡ βραδύτερη ἥς ποῦμε, ὅπως λένε στὴ μουσικῇ—φυσικῇ κίνησις, τὴν ὁποία κρατεῖ στὴν ὁμιλία του, καθιστοῦν τὴ γλώσσα ἕνα εἶδος μουσικῆς μελωδικῆς ἀπαγγελίας, ἡ ὁποία μονοερεται ἀνεμίματος τέχνης.

Μὲ ὅλα αὐτὰ πού γράφω θέλω νὰ φθάσω στὸ συμπέρασμα νὰ πῶ, ὅτι ἀφοῦ ἡ αἰσθητικὴ παίζει ἕνα σημαντικώτατο ρόλο στὴ δημιουργία μιᾶς γλώσσας, εἶναι φυσικὸν σὲ ὁρισμένους ἐποχὰς νὰ ἀλλάξῃ ἡ τελευταία ἔκφρασι (νὰ ἀλλάξῃ δηλαδὴ τὴν ἡχολογίαν της καὶ τὸ τυπικὸν της), ὅπως ἀλλάζει ἔκφρασι, σὲ ὁρισμένους ἐποχὰς καὶ ἡ τέχνη.

Διὰφορα αὐτὰ ἡμπορεῖ νὰ φέρουν τὴν ἀλλαγὴν μιᾶς γλώσσας, γὰρ τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς παρουσίας μελέτης νὰ μιλήσω. Μεταξὺ αὐτῶν ἕνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα, εἶναι καὶ ἡ ἐπίδρασις τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ στὴν ψυχὴν ἐνὸς λαοῦ κάποτε ἡ ἐμφάνισις μιᾶς νέας θρησκείας τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα νὰ ἐρχεται σὲ ἀντίθεσι μὲ ἐκεῖνον τῆς παλαιᾶς θρησκείας. Καὶ ἀποδεικνύει τὸ τελευταῖον τοῦτο π.χ. ἡ μετὰ τὴ δύσι τοῦ ἀρχαίου ἐλληνισμοῦ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας πολυθείας ἐμφάνισις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ποῦ ἔδασε ζωὴ στὶς δυὸ γλώσσας· στὴν νεοελληνικὴ καὶ στὴν ἰταλική, ποῦ ἐπῆραν μὲν τὸ περισσότερον μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ μὲ τὸ ὅποιον ἐδημιουργήθησαν ἡ πρώτη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴ γλώσσα καὶ ἡ δευτέρα ἀπὸ τὴ λατινικὴ, ἀλλ' ἀποκτιχαν ὅμως μιὰ νέαν ἡχολογίαν καὶ ἕνα νέον τυπικόν, ποῦ σημαίνει, ὅτι ἄλλαξαν τὴ μουσικὴν ἔκφρασιν.

Καὶ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ συνέβαιναν ἀλλοιῶς, γιατί, στὸ βίον ἐνὸς λαοῦ, ἡ ἀνθισις ἐνὸς νέου πολιτισμοῦ ἐμφυσησμένον ἀπὸ τὸ πνεῦμα μιᾶς ἀπάνου σὲ νέες ἠθικὰς βάσεις στηριζομένης θρησκείας, δὲν ἡμπορεῖ παρὰ νὰ ἐξασκῇ στὴν ψυχὴν του μιὰ βαθειὰν ἐπίδρασι, ὅχι μόνο στὸ αἶσθημα καὶ ἀλλὰ καὶ στὰ αἰσθητικὰ γούστα, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶνε ἐνίοτε καὶ ἡ ἀνάγκη τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ λαὸς νὰ πλάσῃ μιὰ νέαν γλώσσα, ποῦ νὰ εἶνε ἱκανὴ νὰ ἐκφράξῃ τὸ νέο του αἶσθημα καὶ τὸ νέο του πνεῦμα.

Ἔτσι καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγον, ἐδημιουργήθησαν οἱ δυὸ γλώσσες, ἡ νεοελληνικὴ καὶ ἡ ἰταλική, ποῦ προανέφερα.

Ἄς ἰδοῦμε τώρα λεπτομερέστερα πῶς ἐδημιουργήθη ἡ γλώσσα στὴν Ἰταλία.

Ἐνας παλὺς πολιτισμὸς, ὁ ῥωμαϊκὸς ποῦ ἐσυμβόλιζε τὴ δύναμι καὶ τὸ κατακτητικὸν πολεμικὸν πνεῦμα, δύνει μαζὺ μὲ τὴ παλαιὰ θρησκείαν, καὶ μιὰν τοῦ δύνει καὶ ἡ ἡχηρή, βαρεὴν καί, πολλὰς φορὰς ἐπιβλητικὴν σὲ μουσικὴν ἔκφρασι λατινικὴν γλώσσαν, ποῦ διερχομένην τελείως τὸ πνεῦμα του. Ἐρχεται ὁ Χριστιανισμὸς καὶ συναδελφώνει τὸν κόσμον, ἐμφυσῶντας στὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον καὶ τὴν αὐταπάρνησιν. Ἡ λατινικὴ γλώσσα χρωσικοπεῖ, δὲν εἶνε πιά ἱκανὴ νὰ ἐκφράσῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ αἶσθημα τῆς νέας ἐποχῆς.

Τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶχε καταστήσει πλεὺς τρυφερὴ καὶ εὐαίσθητη τὸ φῶς τῆς νέας θρησκείας, αἰσθάνεται δὲ αὐτὴ τὴν ἀνάγκην νὰ μεταχειρισθῇ μιὰ νέαν γλώσσαν γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ νέο της αἶσθημα καὶ τοὺς νέους της παλμούς. Καὶ ἡ γλώσσα αὐτὴ, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ποῦ ἐκδηλώνεται ἕνα φυσικὸν φαινόμενο, γεννιέται καὶ ἀναπτύσσεται, δίπλα στὴ λατινικὴ, στὴν Ἰταλία, εἶνε δὲ ἡ ἀπὸ τὸ λαὸν προελθοῦσα καὶ ἀπὸ τὸ μεγάλο πνεῦμα τοῦ Δάντη τελειωτικὰ ὡς ἐθνικὴ ἐπιβληθεῖσα νεοἰταλικὴ γλώσσα, γλώσσα ἀπαλότερη στὴν προφορὰ καὶ ὁρμονικώτερη ἀπὸ τὴ λατινικὴ, τῆς ὁποίας ἡ γλυσκὴ τῆς μουσικῆς ἐκφράσεως ἀναποκρίνεται περισσότερον πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὅπως τώρα συνέβη στὴν Ἰταλίαν, τὸ ἴδιον καὶ ἀναλογίαν συνέβη καὶ σ' ἐμᾶς.

Ἐνας μεγάλος πολιτισμὸς, ὁ ἀρχαῖος, ἐλληνικὸς, ἔδυσσε καὶ μαζὺ μὲ αὐτὸν καὶ ἡ γλώσσα μὲ τὴν ὁποίαν ἦταν στενὰ δεμένους.

Ποιὰ τώρα εἶνε ἡ γλώσσα τῆς ὁποίας ἡ μουσικὴ ἔκφρασις ἀναποκρίνεται περισσότερον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς νέας χριστιανικῆς ἐποχῆς, ποῦ διέχθη τὴν παλαιὰ φυσιολατρικὴν ἐποχὴν; Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἶνε ἐκεῖνη μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἀρματελισμὸς ἐφαλλε γιὰ αἰῶνες τοὺς πόνους του καὶ τοὺς ἡρωϊσμούς του, ποῦ ἔφεραν στὸ τέλος τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ γλώσσα τὴν ὁποίαν ἐδημιουργήσαν αὐτόθιματα ὁ λαὸς, ποῦ ἔζησε μέσα στὴν ἀγνὴ φύσιν τὴν ἀπλὴν του καὶ τὴ φυσικὴν τὴν ζωὴ καὶ ποῦ ἐχάρηκε καὶ ἐπόνεσε μὲ αὐτὴν, εἶνε ἡ δημοτικὴ γλώσσα ποῦ περιμένει τὸν Ἕλληνα Δάντην της γιὰ νὰ εἰμπορέσῃ νὰ ἐπιβληθῇ μιὰν ἡμῶν τελειωτικὰ ὡς γλῶσσον τοῦ ἔθνους ὁλοκληρῶν.

* *

Βέβαια, τώρα, στην ιδέα της επικρατήσεως της δημοτικής γλώσσας ως πανελληνίας εθνικής γλώσσας αντιτίθεται ή πάντοτε στερεότυπη διαμαρτυρία της γνωστής μερίδος των καθαρανεοσιανών, που θα ήθελαν να επιβάλουν ως εθνική γλώσσα την καθαρανεόσσα, που και αυτή ξήρσε και εκαλλιεργήθη στη χριστιανική περίοδο.

Στη διαμαρτυρία αυτή δεν θα ἄξιεν ἴσως ὁ κόπος πλεία να ἀπαντοῦσε κινεῖς γιατί τὸ ζήτημα τοῦ ποῖα ἀπὸ τίς δυὸ γλώσσες, δημοτικὴ ἢ καθαρανεόσσα, εἶνε ἡ ἐθνικὴ γλώσσα, ἐπ᾿ αὐτῇσδε πλεία καὶ εἶνε ἀπὸ πολλοῦ ὑπὲρ τῆς πρώτης λυμένο ἀπὸ ὅλα τὰ σοφώτερι πνεύματα, που ἔβγαλεν ὡς τώρα ἡ Ἑλλάς καὶ ἀπὸ τοὺς πλεὺ διαπρεπεῖς ξένους ἐπιστήμονας γλωσσολόγους.

Μολαυτα, καὶ ὅπως, δὲν θάκανε, νομίζω, ἂν, κοντὰ στίς τόσες σοφὰς γνώμες που ὑπὲρ τῆς ιδέας τῆς επικρατήσεως τῆς δημοτικῆς ἐξεφέρθησαν ὡς τώρα ἀπὸ διαπρεπεῖς δημοτικιστάς, ἐπρόσθετα κοὶ ἐγὼ τὴν ταπεινὴ δική μου γνώμη, πάντοτε ἐννοεῖται ἀναχωρῶντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ που ἔθεσα στὴ μικρὴ μου αὐτὴ μελέτῃ να ἐξετάσω τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα κυρίως ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ, τὴ μουσικὴ τοῦ ἀποψι.

Ἔχω, λοιπόν, τὴ γνώμη, ὅτι ἓνα ἀπὸ τὰ πειστικώτερα ἔπιχε ρήματα τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς δημοτικῆς, που ἀποδεικνύει, ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ ἐθνικὴ μας γλώσσα, εἶνε καὶ τὸ ὅτι δημιουργὸς τῆς ὑπῆρξεν ὁ λαὸς που ἔχει τὴν ψυχὴ του ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε δασκαλικὴ καὶ λογιωτατιστικὴ ἐπίδρασι, που δὲν ξέρεται τί θὰ πῇ προγονοπληξία, που δὲν δημιουργεῖ τὴ γλώσσα του μέσα στὴ μοῦχλα τοῦ γραφείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὸ ῥῶς τοῦ ἥλιου, εἶτε ζῶντας μέσα στὴ θορυβώδη ζωὴ τῶν πόλεων, εἶτε εἰσπνέοντας τὸν ἀγνὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου. Ὁ λαὸς (ἐδῷ ὅπως καὶ παντοῦ) ὅ, τι καὶ ἂν δημιουργῇ τὸ δημιουργεῖ μὲ τὴν ὁμῆ καὶ τὴν ἐλικρινεῖα τοῦ ἐνστίκτου, τὴ στιγμὴ δὲ που αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ πλάσῃ μιὰ καινούργια γλώσσα, τὰ λόγια που πλάθῃ βγαίνουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ του καὶ ἀπὸ τὸ στόμα του, φυσικὰ ἔτσι ὅπως βγαίνουν ἀπὸ τὴ μὴλιὰ τὰ ἀπλά καὶ ἀπὸ τὴ ροδιὰ τὰ ρόδια, ὅπως ἐκδηλώνεται δηλαδὴ στὴ φύσι ἓνα ὁποιοδήποτε φυσικὸ φαινόμενο. Ὁ λαὸς, ζυμωμένος μὲ

τῇ ζωῇ καὶ μὲ τὴν ψυχὴ γεμάτῃ ἀπὸ ζωηρὰς ἐντυπώσεις καὶ ἔντονα αἰσθήματα, αὐτοσχεδιάζει τὴ νέα του γλώσσα μὲ τὴν ἰδίαν φυσικότητα καὶ μὲ τὴν ἰδίαν εἰλικρίνεια πὺ ἀὐτοσχεδιάζει τὰ τραγούδια του, που δημιουργεῖ τοὺς χορούς του, αὐθόρμητα δέ, μὲ τὸ ἐνστικτο μορφώνει καὶ τὴν αἰσθητικὴ τοῦ ἀντίληψι.

Καὶ τώρα, πῆτε μου, ὕστερα ἀπὸ ὅ αὐτὸ, στὴ νέα χριστιανικὴ περίοδον, ποῶς εἶνε πιθανώτερον, ὅτι ὑπῆρξεν ὁ εἰλικρινέστερος καὶ ἀληθινότερος δημιουργὸς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας, που ἐφάρμοσε σ' αὐτὴ τὴν πλεὺ σύμφωνη πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς νέας ἐποχῆς μουσικὴν ἔκφρασι, ὁ λαὸς, που ὅ, τι αἰσθάνεται τὸ αἰσθάνεται φυσικὰ καὶ ἀβίαστα, ἢ ἡ τάξις τῶν μορφωμένων, τῶν δισκάλων, τῶν λογιώτατων καὶ σχολαστικῶν που ἐκαλλιέργησε τεχντὰ καὶ διατήρησε τὴν καθαρανεόσσα μέσα στὴν πνιγερὴ ἀτμόσφαιρα τῶν βιβλιοθηκῶν; Ἡ ἀπάντησις, βέβαια, στὴν ἐρώτησι αὐτὴ δὲν εἶνε δύσκολη, ἔρχεται δὲ στὸν καθέναν φυσικὰ ν' εὐφρανῇ καὶ νὰ ἐμφανίσῃ, ὅτι ὁ λαὸς εἶνε ὁ δημιουργὸς τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ἀληθινῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας, που εἶνε ἡ δημοτικὴ. Πρέπει ἐν τοιούτοις στὸ σημείον αὐτὸ νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ ἐκείνους τοὺς δημοτικιστάς που τὴν καθαρανεόσσα τὴν θεωροῦν σχεδὸν ἄξια νὰ ριφθῇ στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων. Ἡ καθαρανεόσσα ἔχει βέβαια καὶ αὐτὴ δικαίωμα ἀνόμασι τῇ ζωῇ μας. Μόνον ζήτημα ἄξιο νὰ μελετηθῇ σοβαρὰ εἶνε μέγιστο ποῖον ὅριον φθάνουν τὰ δικαιώματα αὐτὰ.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχουν ὅμως τὰ πράγματα, οἱ ὁπαδοὶ τῆς καθαρανεοσύνης, πρέπει νὰ πύρουν πλεία τελειωτικὰ τὴν ἀπότασι, νὰ πύρουν νὰ θεωροῦν ὅ: πρᾶγμα δυνατόν τὸ νὰ ἐπιβληθῇ ἡ γλώσσα, που ὑποστηρίζουν ὅ: ἐθνικὴ γλώσσα, ἀφοῦ ἡ ἡχολογία τῆς καὶ τὸ τυπικὸ τῆς ἔχουν καταδικασθῇ γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ μουσικὴ αἰσθησι τοῦ λαοῦ.

Κ' ὕστερα—ἂν σκεφθῇ κανεὶς βαθύτερα—πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ζήσῃ καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ὡς ἐθνικὴ γλώσσα μιὰ γλώσσα που μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα, που ὡς προεῖπα εἰμφορεῖ νὰ ἔχῃ—σὲ μεγάλο σημεῖο ἔδημιουργήθη τεχνητά, μιὰ γλώσσα στὴν ὁποίαν ἔσοι ἐστηρίχθησαν στὴ λογοτεχνία καὶ στὴν ποίησι δὲν κατῴρθωσαν νὰ δημιουργήσουν

ὡς τώρα οὐτε ἓνα βιώσιμον ἔργον δυνάμεως καὶ ἐπιβολῆς, ἐνὼ ἀντιθέτως, ὅσοι ἔγραψαν τὸ ἔργο τους στὴ δημοτικῇ, ἀπὸ τὸν Κορνάρο, ὡς τὸ Σολωμό, τὸν Βαλαωρίτη καὶ τοὺς σημερινούς ποιητὰς καὶ λογοτέχνας μας, ἐδημιούργησαν ἔργα ἐθνικῇ ἐμπνευσμένα καὶ ἀληθινά, μερικὰ τῶν ὁποίων δὲν εἶνε μόνον βιώσιμα, ἀλλ' ἴσως εἶνε καὶ ἀθάνατα.

Παρέλειψα δὲ νὰ ἀναφέρω τὸ μεγάλο ρόλο, ποὺ παίζει ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ στὴ μνημειώδη δημιουργία του τῶν δημοτικῶν του τραγουδιῶν καὶ τῆς ἀρματωλικῆς ποιήσεως ποὺ ἀπὸ τὴν πῶσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς τὴν Ἐπανάστασι τοῦ Εἰκοσιᾶ ἐνα διατήρητε πάντα θερμῇ τὴν ἑλληνικὴ πατριωτικὴν ιδέα.

***

Εἶπα παραπάνω, ὅτι ἡ καθαρεύουσα ἐδημιουργήθη σὲ μεγάλο σημεῖο τεχνητά, σὲ τρόπον ὥστε, νὰ κινήσῃ συχνὰ τὴν ἐντύπωσι ποὺ κάνει στ' αὐτὴ τὸ ἄκουσμα μιᾶς ἀτεχνῆς καὶ λανθασμένης μουσικῆς.

Ποὺς δὲν ξέρει τὸ χιλιοεπιτωμένο ὡς τώρα ἀπὸ τοὺς γλωσσολόγους πῶς, ἐνὼ ἡ γλῶσσα αὐτὴ ἴσως γιὰ καύχημα, ὅτι ἐκληρονόμησε τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας, ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι διατήρησε ἀπ' αὐτὴν μόνο τὴν ἰστορικὴν — καθὼς τὴν λένε — ὀρθογραφίαν (τὴν μεγίστην αὐτὴν πληγὴν ποὺ βασανίζει τὰ πῆλιδά καὶ καθὼς τὴν χαρακτηρίζει ὁ Χιτζηδάκις) καὶ ὅχι σὲ πολλὰ καὶ τὴν προσορὰ της, ποὺ ἔχει σχέσι μὲ τὸν μουσικὸν της χαρακτῆρα. Κι' εἶσι—καθὼς μᾶς λέει ὁ κ. Μ. Τριανταφυλλίδης στὴ μελέτῃ του «Ἡ ὀρθογραφία μας»—μᾶς παρουνίζει ἡ καθαρεύουσα τὸ μοναδικὸ φαινόμενο γλώσσης, ὅπου π. χ. «ὁ φθόγγος ι τονισμένος καὶ ἄτονος μπορεῖ νὰ παρασταθῇ μὲ τόση ποικιλία σημαδιῶν, μὲ τόση πολλοὺς διαφορετικούς τρόπους».

Γράφουμε π. χ. τὰ εἶς, εἶς, ἦς, ὅς, οἶ, ἴς κτλ. καὶ τὰ ἐξομοιώνουμε στὴν προσορὰ, προσφέροντας ὅλα ἴς. Γράφουμε ἡ μεῖς καὶ ὁ μεῖς καὶ ἡ ἴδια λέξις ποιεῖται καὶ τὸ ἐγὼ καὶ τὸ σὺ. Ἀλλὰ τὰ διάφορα οὗτα λόγια ἐποφείνοντο στὴν ἀρχαϊότητα βέβαια διαφορετικὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καθὼς καὶ οἱ διάφοροι διφθόγγοι καὶ τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα. Δὲν εἶνε δυνατόν βέβαια οἱ ἀρχαῖοι νὰ ἔγραφαν

ἡ μεῖς καὶ ὁ μεῖς καὶ νὰ ἐπρόφεραν τὸ ἡ τοῦ ἡ μεῖς καὶ τὸ ὁ τοῦ ὁ μεῖς μὲ τὴν ἴδια προφορά, οὕτε εἶνε δυνατόν τὸν πληθυντικὸν π. χ. τοῦ υἱὸς οἱ υἱοὶ νὰ τὸ ἐπρόφεραν ἴσῃ. Λαὸς ποὺ εἶχε σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ ραφιναρισμένα τὰ αἰσθητικὰ του γούστα, σὲ ὅσο τὰ εἶχεν ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς λαὸς, δὲν ἤμπορούσε νὰ ἔκανε ποτὲ ἓνα τέτοιο μουσικὸ λάθος. Γιατὶ τρία ὅμοια ἢ ποσοφρόμενα συνεχῶς τὸ ἓνα πῶς ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἡχολογικῶς—δηλαδὴ μουσικῶς—κάνουν τὴν ἐντύπωσι μιᾶς ἀνυπόφορης χασμωδίας, ποὺ μπορεῖ νὰ τὴν παρομοιάσῃ κανεὶς μὲ τὴν μονότονον ἐντύπωσι ποὺ προξενεῖ στὴ μουσικῇ τὸ ἄκουσμα μιᾶς σειρᾶς ὁμοίων στὴν δξύτητα—φθόγγων ἢ ἀκόμα καὶ τὸ ἄκουσμα μιᾶς διαδοχικῆς σειρᾶς ὁμοίων συμφώνων συγχορδιῶν ποὺ δὲν τὸ διακόπτει γιὰ τὴν ποικιλίαν ἢ παρμεβολὴ μιᾶς τοῦλάχιστον διάφωνης συγχορδίας.

Τὴν δι' ὅτῳσι τῆς χασμωδίας τὴν κἀνὲν νοεῖται, ὁ λαὸς ὁ ὁποῖος σὸ οἱ υἱοὶ κολλᾷ ἓνα γ καὶ τὸ κάνουν οἱ γιοί, κ' εἶσι ἱκανοποιεῖται τὸ μουσικὸ αὐτί.

Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουν, ὅτι ἡ καθαρεύουσα σὲ πάρα πολλὰ δὲν κληρονομεῖ διόλου τὸ μουσικὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἀλλὰ παρ' ὅμως τοῦτο γεννῶσα συχνὰ στ' αὐτὴ τὴν ἐντύπωσι, ποὺ προξενεῖ τὸ ἄκουσμα μιᾶς λανθασμένης μουσικῆς, ὡς καὶ παραπάνω εἶπα.

***

Μένει τώρα νὰ ἐξετασθῇ ἓνα σπουδαῖοτατο ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς κυριώτερους σκοποὺς τῆς μικρῆς μου αὐτῆς μελέτης, καὶ ποὺ εἶνε τὸ πῶς ὡς τώρα ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ ἐκαλλιέργηται ἀπὸ τὴ μορφωμένη μερίδα τῶν δημοτικιστῶν γλωσσολόγων, ἐπιστημόνων, λογίων, καὶ ποιητῶν, ποὺ τὴν μετεχειρίσθησαν στὰ συγγραμμάτια τους στὶς μελέτες τους καὶ στὰ ποιητικὰ, ἢ λογοτεχνικὰ τους ἔργα.

Ὁ δῶν ὅλων αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης ποὺ ἐργάσθησαν γιὰ τὴν ἐπικράτησι τῆς δημοτικῆς, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Κερκυραῖο Νικ. Σοφiano, ποὺ ἔχει τὴν τιμὴ νὰ ἔχῃ συγγράψῃ πρὸ τοῦ 1550 τὴν πρώτην γραμματικὴν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ πρὸ πρῶτος ὑποστήριξεν, ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ εἶνε ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα—ὡς τὸν Ψυχάρη καὶ τὸν

Χατζηδάκι και όλους τους άλλους που κατέγιναν με το γλωσσικό μας ζήτημα, δικούς μας και ξένους, ο άγων όλων αυτών, επαναλαμβάνω, έχει μεγάλη εθνική σημασία, το έθνος δε όφείλει σ' αυτούς την ευγνωμοσύνη του για το πολύτιμο έργο τους, που ξερόσπεραν ως τώρα.

Μένει όμως να εξετασθῇ το ζήτημα αν «μπορεί να χωρεῖ συζητησι για τῇ μέθοδο και για τὰ μέσα τούτου τοῦ ἄνω» καθώς παρατηρεῖ σ' ένα λόγο του ο καθηγητῆς τῆς γλωσσολογίας στο πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου καὶ συγγραφεὺς γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς γλώσσης κ. Thumb:

Ἐκείνος αὐτὸ ἀντίθετα πρὸς τὸν σφαλερὸ δρόμο, πού εἶχε πάρει ὁ λογιώτατισμός για τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης, πρώτος παραδέχθηκε ὡς εθνικὴ τῇ γλώσσα τοῦ λαοῦ, εἶνε λεκτικὸ, ὅτι ἦρθε τὴν τελευταία φωνὴ στὸ λ ε ξ ι κ ὀ ι η, γὰτὶ ὁ ἀμόρφωτος λαὸς φυσικὰ, δὲν δημιουργεῖ στὴ γλώσσα του παρὰ τὰ λόγια πού τοῦ χροιάζονται για τις ἀνάγκες τῆς ζωῆς του καὶ πού ἐκφράζουν τις ιδέες πού εἶνε ἱκανὸς με τὸν νοῦ του νὰ συλλάβῃ.

Ἄλλ' ἡ μερίδα τῶν μορφωμένων δημοτικιστῶν εἶχεν ἀνάγκη καὶ αὐτὴ νὰ κάνῃ τὸ δικὸ της λεξικό, με λόγια πού νὰ ἐσυμβόλιζαν καὶ νὰ ἐξέφραζαν τις δικές τους ιδέες, στὴν ὁμιλία καὶ στὸ γράψιμο, εἶνε δὲ εὐτύχημα, ὅτι εἶχε για τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὴν εὐκολία νὰ δανεισθῇ ἀπὸ τὴν καθαρῆουσα ἄπειρος λέξεις πού διερχόμεναν τὸν κόμο τῶν ἰδεῶν της καὶ νὰ τις μεταφέρῃ στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ προσθέτοντας σ' αὐτές μιὰ λαϊκὴ κατάληξι, ἢ τροποποιῶντας τὴν ἠχολογία τους σύμφωνα με τὸ μουσικὸ πνεῦμα τῆς δημοτικῆς, πράγμα πού καθὼς λέει καὶ ο κ. Γιαννίδης (Σταματιάδης) φανερώνει τὴ μεγάλη ἀπορροφητικὴ καὶ ἀφομοιωτικὴ δύναμι, πού ἔχει ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ, πού εἶνε ἀνὰ ἕνας ζωντανὸς ὀργανισμὸς πού τραβᾷ ἀφομοιώνει, ἀντίθετα πρὸς τὴν καθαρῆουσα, πού με τὸ νεκρὸ καὶ μπαλαστωμένο τῆς ὀργανισμὸ δὲν εἶνε ἱκανὴ νὰ πάρῃ λέξεις ἀπὸ τὴ δημοτικὴ καὶ νὰ τῆς μεταφέρῃ στὸ καλοῦπι τῆς χωρὶς νὰ διατρέξῃ τὸν κίνδυνον νὰ τις κομικοποιήσῃ. Γιατὶ ποὶς χωρὶς νὰ γελᾷται θὰ εἰμυροῦσε νὰ ἔλεγε π. χ. τὰς σοῦ πας, τὰς στὰ-

νας, τὰς μύτας, ἐνὼ πόσες καὶ πόσες λέξει: τῆς καθαρῆουσις πού πέρουν τὸ τυπικὸ τῆς δημοτικῆς δὲν στέκουν τόσο καλὰ καὶ δὲν κτυποῦν τόσον ὀρθὰ σ' αὐτὴ.

Ὅσο ὅμως καὶ ἂν ἡ δημοτικὴ γλῶττα ἔχει ἀπάναντι τῆς καθαρῆουσις αὐτὴ τὴν ἀπορροφητικὴ καὶ ἀφομοιωτικὴ δύναμι, πάντα βέβαια μὶνουν ἀπ' ἔξω πολλοὶ λεκτικοὶ τύποι τῆς τελευταίας, πού δὲν ἀφομοιώνονται ἀνόμα με τὸ τυπικὸ τῆς δημοτικῆς καὶ πού ἴσως εἶνε προσωρ σμένοι νὰ μὴν ἀφομοιωθοῦν ποτέ. Οἱ λεκτικοὶ αὗτοι τύποι φαίνεται, ὅτι ἔχουν ἀκόμα δικαιώματα νὰ ζῇ σ ο υ ν καὶ νὰ μείνουν, εἶται ὅπως εἶνε στὴ γλώσσα.

Καὶ ἐδῶ ἐγεννήθη για τοὺς δημοτικιστὰς, ἓνα μεγάλο ζήτημα. Τί θὰ ἐγίνοντο οἱ τύποι αὗτοι, δεδομένου ὅτι στὴ διαμόρφωσι τῆς γλώσσης πρέπει νὰ ἰσχύῃ πάντα ἡ ἀπαράβατὴ ἀρχὴ τῆς ἐότητος τοῦ τυπικοῦ τῆς πού πρέπει νὰ τὸ δρίξῃ ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ:

Τὸ ζήτημα αὐτὸ οἱ περισσότεροι δημοτικιστοὶ τὸ ἔλυσαν χωρὶς δυσκολία. Πολλὲς φορὲς κτυαῖ ἡ δὲν κτυπᾷ καλὰ σ τ' α ὦ τ ἰ μιὰ λέξι τῆς καθαρῆουσις βαλμένη στὸ καλοῦπι τῆς δημοτικῆς, τὴν μεταφέρουν τὸ ἴδιο, ἀρκεῖ νὰ εἶνε με θρησκευτικὸ φανατισμὸ συνεπείς στὴν ἀρχὴ τῆς διατηρήσεως τῆς ὁμοιοτυπίας στὴ γλώσσα.

Ἄς κάρουμε για παράδειγμα τὸ ζήτημα, πού γεννήθηκε στὴ γλώσσα: τῆς γ-νικῆς τῶν τριτοκλίτων, στὸν ἐνικό. Ὡς ὅλοι ἔχουμε, ὁ λαὸς δὲν ἔχει τὴν τρίτη κλίσι, οἱ δὲ δημοτικιστὰι για νὰ διατηρήσουν τὴν ἐνότητα τοῦ τυπικοῦ τῆς γλώσσης, τὴν καταργοῦν, στὴ δὲ γενικὴ τῶν τριτοκλίτων λέξων προσαρμόζου τὴν κατάληξι τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. Κ' ἔτσι ἡ π ὀ λ ις, τῆς π ὀ λ ε ως ἐγίνεν ἡ π ὀ λ η, τῆς π ὀ λ ης. Καὶ ἡ μὲν π ὀ λ η, τῆς π ὀ λ ης δὲν κτυαῖ ἴσως καὶ τόσον κακὰ στὸ μουσικὸ αὐτὴ. Ὁ κανὼνας αὐτὸς ὅμως γενικευόμενος, μᾶς ὑποχρεώνει νὰ πούμε π. χ. τῆς ἀπαλλοτριώσ ης, τοῦ ρημὰ τ ο υ, τῆς λύσ ης, μίς ης καὶ τὰ παρόμοια λεκτικὰ τέρατα.

Τὶ συμφορὰ για τὸ αὐτὶ εἶνε οἱ λέξεις αὐτές, εἶται κινδυνέμενες, ὁ καθένας τὸ ἀντιλαμβάνεται.. (Στὸ ἄλλο φύλλο τοῦ τέλους)

ΓΕΩΡ. ΛΑΜΠΕΛΕΤ.